

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ТЕКСТИЛЬНОГО МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті досліджено сутність понять «компетенції» та «компетентність»; висвітлено актуальність проблеми формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства майбутніх учителів технологій; сформульовано визначення «професійні компетенції» та «професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій».

Ключові слова: компетенції, компетентність, професійні компетенції, професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій.

Постановка проблеми. В останні роки на ринку праці спостерігається певна боротьба за високо інтелектуальних і талановитих працівників. В свою чергу працівники прагнуть підвищувати свій рівень кваліфікації, щоб бути конкурентноспроможними на ринку праці. Фахівці з підбору персоналу шукають компетентних професіоналів певної галузі.

Ноулз М.Ш. писав, що: «Головним сьогоднішнім завданням стало виробництво компетентних людей – таких людей, які були б здатні застосувати свої знання в умовах, що змінюються, і... чия основна компетенція полягає в умінні включатися в постійне самонавчання впродовж усього життя» [1].

Варто звернути увагу на той момент, що зі вступом України до світової організації торгівлі, працівники легкої промисловості прагнуть до конкурентоспроможності свого товару не тільки на українському ринку, але й на ринку країн Європи. Тому роботодавці легкої промисловості підбирають висококомпетентних спеціалістів, які б створювали якісний продукт і сприяли стабільному розвитку легкої промисловості.

У наслідок підписання Україною Болонської декларації питання

формування професійно компетентного вчителя набуло більшої актуальності. Тетяна Сулима зазначає, що «Активний пошук концептуально-методологічних базових стандартів нового покоління, активна переорієнтація оцінки освітніх результатів у навчанні з поняття «підготовленість», «освіченість», «загальна культура», «виховання» на поняття «компетенція», «компетентність», «компетентний» дозволяє нині модернізувати існуючі підходи до підготовки науково-педагогічних кадрів» [9].

Сучасному вищому навчальному закладу потрібний компетентний педагог технологічного навчання, оскільки він є носієм не тільки змісту (в межах професії, якій навчає), але й педагогом, методистом, раціоналізатором, винахідником, вихователем, а також сполучною ланкою між виробництвом й навчально-виробничим процесом, між виробничим навчанням і теоретичним навчанням. Від його якості роботи, від його професійної компетентності залежить рівень підготовки випускника, оскільки основні професійні навички й уміння в рамках досліджуваної професії дають учневі на уроках виробничого навчання й практики. Ця проблема завжди цікавила зарубіжних і вітчизняних педагогів, що готують майбутніх вчителів. Як пише Микитюк Г.Ю.: «Формування компетентної особистості майбутнього учителя – головне завдання педагогічної освіти» [6].

Аналіз досліджень та публікацій. Поняття «професійної компетентності» в українському освітньому просторі запозичене із зарубіжних країн, де його почали досліджувати уже десятки років тому. Як в українських, так і в зарубіжних науковців постають важливі питання: що означає «компетентність» і «компетенція»? У чому полягає різниця між цими двома термінами, дуже схожими вербально? Ці питання досліджували такі науковці як: канд. філол. наук, доц. Павленко О.О., кандидат педагогічних наук, доцент О.І. Гура, канд. філол. наук доц. Сидоренко В.В., Тархан Л.З, Сотніченко І.І., Микитюк Г.Ю., Сулима Т.С. та інші.

Виклад основного матеріалу. Термін «компетенція» часто вживається в різних галузях наукових досліджень. Етимологічно це слово (competo) в перекладі з латинської мови означає «домагаюся», «відповідаю», «походжу» [3, с.8]. В інших джерелах поняття «компетенція» походить від латинського слова «competentia», що означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід [4, с. 20-21]. Інші дослідники поняття «компетентність» трактують як коло повноважень особи, коло питань, з яких дана особа має певні знання та досвід [10, с. 127]. Цей факт свідчить про певну термінологічну та концептуальну неузгодженість навколо цих понять. Науковці мають різні погляди щодо визначення сутності понять «компетенція» і «компетентність», що висвітлює аналіз літературних джерел.

Порівняння поняття «компетенції» і «компетентності» досить детально досліджено Павленко О.О. [7]. У вигляді таблиць автор подає результати аналізу різних інформаційних джерел:

Таблиця 1

Визначення поняття «компетенція»

Автор	Визначення поняття «компетенція»
С.В. Козак	У загальноживаному значенні поняття компетенції визначається, з одного боку як обсяг повноважень, що надані за посадою, а з іншого, - як знання й досвід фахівця певної галузі.
Портал posada.com.	Компетенції - це особливості поведінки, які зумовлюють результативність роботи. Ці особливості поведінки можуть включати риси особистості, характеристики темпераменту й емоційно-вольової сфери, рівень інтелекту та особливості розумової сфери людини, настанови, знання та складні навички.

<p>А. А. Бушмельов</p>	<p>Компетенції - це деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення: знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, систем цінностей і відношень, які потім виявляються у компетентностях людини.</p> <p>Компетенції - це динамічна система знань, умінь, навичок, здібностей, цінностей, яка необхідна для ефективної професійної діяльності та особистісного розвитку випускників ВНЗ, якою вони повинні опанувати до певного рівня.</p>
<p>МакКлелланд (McClelland. 1976; 1973)</p>	<p>Компетенції - це характеристики, що притаманні найвищому ступеню виконання роботи.</p>
<p>Л.Ю. Степашкіна</p>	<p>Компетенція трактується як результат освітніх технологій, методів, організаційних форм, навчального середовища та є основою для формулювання індикаторів рівня кваліфікації.</p>
<p>Вікіпедія</p>	<p>Компетенція (від лат. сотретеге — відповідати, підходити) — це особистісна здатність фахівця (співробітника) вирішувати певний клас професійних завдань.</p>
<p>Методичні рекомендації з розробки проектів Федеральних державних освітніх стандартів вищої професійної освіти РФ</p>	<p>Компетенція розглядається як динамічна сукупність знань, умінь, навичок, здібностей, цінностей, яка є необхідною для ефективної професійної і соціальної діяльності та особистісного розвитку випускників, і якою вони зобов'язані оволодіти і</p>

	продемонструвати після завершення частини або всієї освітньої програми.
Ф. Делямар ле Де і Дж. Вінтертон (F.Delamare le Deist & J. Winterton. 2005): Боятиис (Boyatzis. 1982); Спенсер і Спенсер (Spencer & Spencer. 1993)	Компетенції визначаються в термінах головних характеристик людей, які причинно пов'язані з ефективним або досконалим виконанням роботи, і які виявляються в різних ситуаціях протягом тривалого періоду часу.

Таблиця 2

Визначення поняття «компетентність»

Автор	Визначення поняття «компетентність»
І. Льохіна, С. Локшина, Ф. Петрова. Л. Шаумян (Словник іншомовних слів)	Компетентність - це володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь. висловлювати вагому, авторитетну думку. Компетентність - це володіння компетенціями, поінформованість, обізнаність, авторитетність.
С.І. Ожегов (Словник російської мови)	Компетентність - це коло питань, у яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийхось повноважень, прав.
І.М. Чемерис	Компетентність як комплексна особистісна категорія означає практичну готовність та здатність людини діяти в певній галузі.
Вікіпедія	Компетентність - сукупність компетенцій: наявність знань і досвіду, що необхідні для ефективної діяльності у заданій предметній сфері.

В.Ю. Стрельніков	Компетентність передбачає володіння фахівцем знаннями, вміннями та їх нормами, що необхідні для виконання професійних функцій, а також психологічними якостями для їх виконання, реальну професійну діяльність відповідно до еталонів та норм.
А.А. Бушмельов	Компетентність - це компетенції в дії.
Носікітоп (1995:149)	Компетентності - поєднання знань, розумінь, цінностей та навичок, які «властиві людям, що є професіоналами».
В.О. Калінін	«Компетентність» є більш широке поняття (ніж компетенція – прим. автора), яке характеризує і визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбуваються через здобуття нею необхідних компетенцій, що складають мету професійної підготовки фахівця.

Отже, «компетенція» розглядається переважно як обсяг повноважень; знання і вміння, знання й досвід, поведінкова характеристика, якості особистості, результат освітніх технологій, особливості індивідуальності, які пов'язані з досконалим виконанням роботи, як знання, вміння та навички. Сутність поняття «компетентність» трактується теж по-різному: як обсяг повноважень, поглиблене знання й засвоєне вміння, як знання та досвід, володіння компетенціями, як практична готовність та здатність людини діяти в певній галузі, як рівень досягнень у рамках певної функції або роботи і як результат навчання.

Павленко О.О. зазначає, що: «Компетентність - більш широке поняття, вона відноситься до якостей особистості, а компетенція - більш вузьке поняття, яке відноситься до предметної сфери. В ідеалі «компетенція – компетентність»

повинна являти собою системну єдність: компетенції - структурний компонент системи, компетентність - її процесуальність, динамічна складова» [7].

Тархан Л.З. у своїй монографії проводить аналіз понять компетенція і компетентність. На його думку, «компетенція» є вихідним поняттям від «компетентності» і означає сферу знань, вмінь і навичок людини, а «компетентність» - першопочаткова категорія і презентує їх сукупність, систему, «знаннєвий» багаж людини [8].

Корсак К.В. розмежовує поняття кваліфікація, компетентність і компетенція. Освітня кваліфікація свідчить про завершення курсу або програми навчання, тобто, це диплом, посвідчення, сертифікат тощо. Компетентність – знання, вміння та професійні навички. Компетенція – це коло юридичних повноважень [5, с. 97].

Тархан Л.З. подає таке співвідношення понять кваліфікація, компетентність і компетенція [8]:

Таблиця 3

Співвідношення понять компетентнісного розвитку

Поняття	Ключове слово	Зміст поняття	Застосування поняття	Рівні застосування поняття
Кваліфікація	Рівень підготовленості	Диплом, свідоцтво, сертифікат	Професія, спеціальність	Ступінь кваліфікації
Компетентність	Здатність	Знання, вміння, способи діяльності	В діяльності	Рівні компетентності
Компетенція	Коло повноважень	Відповідність, досвід	На певній посаді	Категорія, ознака

Можна стверджувати, що поняття «компетентність» ширше, ніж поняття «кваліфікація». Воно означає не тільки професійні знання, навички і досвід в певній спеціальності, але й відношення до справи, визначення позитивних нахилів, інтересів і прагнень, а також здатність ефективно використовувати знання та вміння, особисті якості для забезпечення потрібного результату на певному робочому місці, в певній робочій обстановці. Компетентність – це реальна здатність досягнення мети або результату, тоді як кваліфікація є лише потенційною здатністю виконувати задачі певної професійної діяльності [2, с. 96].

Отже, аналіз наукової, психолого-педагогічної, навчальної, довідкової літератури, періодичних видань підтверджує досить широке розуміння термінів компетенція та компетентність, які часто ототожнюються. На наш погляд, професійні компетенції – це комплекс професійних знань, умінь, навичок, цінностей у певній галузі, досвіду, повноважень на певній посаді, професійних якостей особистості, що дозволяють ефективно майстерно якісно продуктивно результативно досконало виконувати роботу, вирішувати певний клас професійних завдань в різних ситуаціях протягом тривалого періоду часу та відповідати своїй посаді. Поняття «компетентність» є ширшим поняттям за «компетенцію», але остання є більш конкретною, спеціалізованою у певній галузі, на певній посаді.

Питання формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства мало досліджене науковцями, оскільки воно більш конкретне та вузькоспеціалізоване. Лише Неля Дмитрівна Креденець у своїх наукових працях досліджувала питання формування професійних компетенції майбутніх фахівців легкої промисловості. Варто зазначити, що підготовка майбутніх учителів технологій та фахівців легкої промисловості суттєво відрізняється. Тому є різниця і в формуванні професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства для майбутніх учителів та фахівців легкої промисловості.

Підготовка спеціалістів з текстильного матеріалознавства не передбачає педагогічної, методичної та достатньої психологічної підготовки. Але студенти навчальних закладів легкої промисловості більш глибоко і спеціалізовано вивчають дисципліни свого профілю. Студенти – майбутні вчителі технологій досить багато уваги приділяють вивченню педагогічно-методичному циклу дисциплін для формування особистості вчителя. Тому менш поглиблено вивчають предметну підготовку. Прикладом цього є те, що у навчальних планах студентів педагогічних навчальних закладів за напрямком підготовки «Технології» запланована одна дисципліна про властивості тканин - «текстильне матеріалознавство». Студенти ж непедагогічних навчальних закладів легкої промисловості вивчають кілька дисциплін про властивості тканин: «Матеріалознавство виробів», «Матеріалознавство швейних виробів», «Текстильне матеріалознавство», «Хімічна технологія фарбників та виготовлення тканин», «Розвиток текстильних виробництв та теорія ткацьких переплетень», «Матеріалознавство та конфекціювання», «Конфекціювання матеріалів для одягу», «Матеріалознавство в текстильному дизайні».

Варто зазначити таку особливість, що при підготовці майбутніх учителів технологій предметна підготовка значною мірою спрямована на індивідуальне виготовлення одягу. Ця особливість впливає на способи визначення властивостей і якості текстилю. А підготовка спеціалістів легкої промисловості передбачає орієнтацію переважно на процес масового виробництва на підприємствах.

Модель формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства є частиною моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій. Це співвідноситься як частина і ціле. Певні моменти формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства можуть доповнюватися, повторюватися, уточнюватися в загальному процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій.

Стрімкий розвиток виробництва вимагає від освітньої підготовки певних змін, вдосконалення. Виробництво потребує реакції освіти на ці зміни. Якщо раніше обладнання, матеріали, технології виробництва були тривалий час сталими, то й вимоги до формування професійних компетенцій були відносно невисокими і більш постійними. У наші дні виробничі процеси легкої промисловості постійно вдосконалюються, що впливає на зміст предметної підготовки з текстильного матеріалознавства. Це говорить про діалектичність процесу формування професійних компетенцій. Може знижуватися рівень професійних компетенцій або взагалі втрачатися, якщо працівник «не підтримує, не поновлює» складові компетенції відповідно до змін легкої промисловості, в залежності від вимог сучасного виробництва.

Варто звернути увагу на певну особливість легкої промисловості на відміну від інших галузей промисловостей, а саме: уподобання та смаки споживачів саме цієї продукції дуже швидко змінюються в залежності від пануючої моди. А тому працівникам цієї галузі, в тому числі, спеціалістам з текстильного матеріалознавства, потрібно крокувати в ногу із швидкоплинною модою. Більше того – випереджати час, прогнозувати нові тенденції моди на текстиль, розробляти нові ідеї щодо ткацьких переплетень, вдосконалення складу текстильного матеріалу, дизайнерського оформлення тканин. Ці моменти свідчать про діалектичність професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства та потребу в постійному вдосконаленні працівників, творчого підходу до роботи.

Схожа ситуація в педагогічній і методичній підготовці майбутніх учителів технологій з текстильного матеріалознавства. В останні десятиліття переосмислюються попередні, розробляються нові системи, підходи і методи підготовки майбутніх учителів. Це свідчить про діалектичність загальнопедагогічної та методичної підготовки з текстильного матеріалознавства майбутніх учителів технологій. Тому педагог повинен

навчати, осмислюючи нові педагогічні погляди, а іноді – і випереджувати погляди суспільства.

Варто зазначити, що розвиваються окремі залузі легкої промисловості, досліджуються науковцями певні розділи педагогічних наук, гуманітарних дисциплін, що впливає на освітню підготовку: поглиблення й уточнення знань з певної галузі, переорієнтація на нові принципи, цінності та філософські погляди.

Проаналізувавши наукові дослідження і визначення понять «компетентність» і «компетенція» нами було сформульовано визначення поняття «професійні компетенції». Відповідно до теми дисертаційного дослідження, необхідно визначити поняття «професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій». На наш погляд це - комплекс професійних знань, умінь і навичок як з текстильного матеріалознавства, так і з методичної підготовки, набуті як в процесі навчання, так і практичної діяльності; досвід діяльності педагогом, повноваження, професійні якості особистості, що дозволяють ефективно майстерно якісно продуктивно результативно досконало виконувати роботу, вирішувати різноманітні завдання в ситуаціях навчального процесу протягом року. Отже, формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства – це складний та багатогранний психолого-педагогічний процес.

Висновки. Економічний і освітній розвиток суспільства потребує компетентних фахівців, зокрема, вчителів технологій. Аналіз наукової, психолого-педагогічної, навчальної, довідкової літератури, періодичних видань підтверджує досить широке розуміння термінів компетенція та компетентність, які часто ототожнюються. Компетентність - більш широке поняття, а компетенція - більш вузьке поняття, компетенції - структурний компонент компетентності. Професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій - комплекс професійних знань, умінь і навичок як з текстильного матеріалознавства, так і з методичної підготовки, набуті як в

процесі навчання, так і практичної діяльності; досвід діяльності педагогом, повноваження, професійні якості особистості, що дозволяють ефективно майстерно якісно продуктивно результативно досконало виконувати роботу, вирішувати різноманітні завдання в ситуаціях навчального процесу протягом року.

Використана література:

1. Вікторія Сидоренко. Організаційно-методологічні засади впровадження кредитно-модульної системи підвищення кваліфікації для неперервного професійно-особистісного зростання вчителя української мови та літератури [Електронний ресурс] // Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Професійний розвиток педагога в системі безперервної післядипломної освіти». – Рівне, Вид-во Рівненського ОІППО, 2010. - №2 - Режим доступу до журн.: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2010_2/Sidorenk.pdf.

2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / За ред. Н.Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.

3. Козак С.В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. - О., 2001. - 20 с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під ват. ред. О.В. Овчарук. - К\: „К.І.С.", 2004. - 112 с.

5. Корсак К.В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегрально-філософський аналіз: Монографія. - К. - Ніжин: Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – 224 с.

6. Микитюк Галина Юріївна. Психологічна компетенція викладача як чинник гуманізації педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://fineref.narod.ru/pedagogika/snu200014.htm>. – Назва з екрану.

7. Павленко О.О. Компетенція і компетентність: сутність, функції, структура [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Київ, Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. - №19 - Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Znpviknu/2009_19/vip19-38.pdf.

8. Тархан Л.З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты: Монография. – Симферополь: КРП «Издательство «Крымучпедгиз», 2008. – 424 с. – На русском языке.

9. Тетяна Сулима. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.tmpe.gb7.ru/docs/2/11sulftt.pdf>.

10. Український Радянський Енциклопедичний Словник: В 3-х т. /Редкол.: А.В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. - 2-ге вид. - т. 2. - К.: Голов. ред. УРЕ, 1986-1987.

Николайчук С.П. Формирование профессиональных компетенций з текстильного матеріалознавства як педагогічна проблема

В статті досліджено сутність понять «компетенції» і «компетентність»; отражена актуальність проблеми формування професійних компетенцій з текстильного матеріалознавства майбутніх учителів технологій; сформульовано визначення «професійні компетенції» і «професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій».

Ключевые слова: компетенції, компетентність, професійні компетенції, професійні компетенції з текстильного матеріалознавства учителів технологій.

Nikolaychuk S.P. The forming of professional jurisdiction over textile materials science as a pedagogical problem

The article discloses the next points: 1) the essence of concepts «jurisdiction» and «competence»; 2) the topicality of the problem that refers to the forming of professional jurisdiction over textile materials science of expectant teachers of technologies; 3) the formulation of such definitions as «professional jurisdiction» and «professional jurisdiction over textile materials science of teachers of technologies».

Keywords: jurisdiction, competence, professional jurisdiction, professional jurisdiction over textile materials science of teachers of technologies.